

Seminární práce

Zkoušky ukončující středoškolské vzdělávání ve Finsku

Jana Legerská

2019

Úvod

Cílem této seminární práce je podat přehled o zkouškách ukončujících sekundární vzdělávání ve Finsku a rozebrat výhody a nevýhody takto nastaveného systému. Pozornost bude zaměřena na vlastní strukturu finského vzdělávacího systému, dále na jednotlivé typy středních škol a následně na příslušné závěrečné zkoušky.

Téma závěrečných středoškolských zkoušek jsem si vybrala proto, že je často skloňováno v souvislosti s českými státními maturitami. Připadalo mi inspirativní dozvědět se, jak vypadají závěrečné zkoušky v zahraničí, zvláště pak ve Finsku, zemi všeobecně považované za jedničku ve vzdělávání.

1 Struktura vzdělávacího systému

Základním principem finského školství je rovnost ve vzdělávání – každý má mít stejnou příležitost rozvinout svůj talent bez ohledu na sociální postavení rodiny, vzdělání rodičů, etnický původ, náboženskou příslušnost, vzdálenost školy od bydliště, atd.

K naplnění tohoto principu vede následující: Mezi jednotlivými školami stejného typu jsou jen nepatrné rozdíly, všechny jsou stejně kvalitní, stejně vybavené, mají stejně dobré personální obsazení. Neexistuje tedy něco jako „prestižní škola,“ všem žákům je na začátku jejich studia nabídnuta stejná příležitost. Tato uniformnost škol je však pouze otázkou zázemí a prostředků, nikoli svazujících předpisů ohledně vyučovaného kurikula. Školám je naopak ponechána velká míra autonomie, jednotlivé školy si mohou kurikulum přetvořit k obrazu svému, učitelé mohou volit různé přístupy a metody výuky. Celý systém je založen na odpovědnosti jednotlivce a vzájemné důvěře, neobsahuje žádné „slepé uličky,“ z každého stupně vzdělávání lze pokračovat na vyšší stupeň, stejně jako lze mezi jednotlivými typy studia volně přecházet na horizontální úrovni.

Dále stručně popíšeme jednotlivé stupně finského vzdělávacího systému, schematicky je znázorněn na obrázku 1, informace pocházejí ze zdrojů viz [1] a [2].

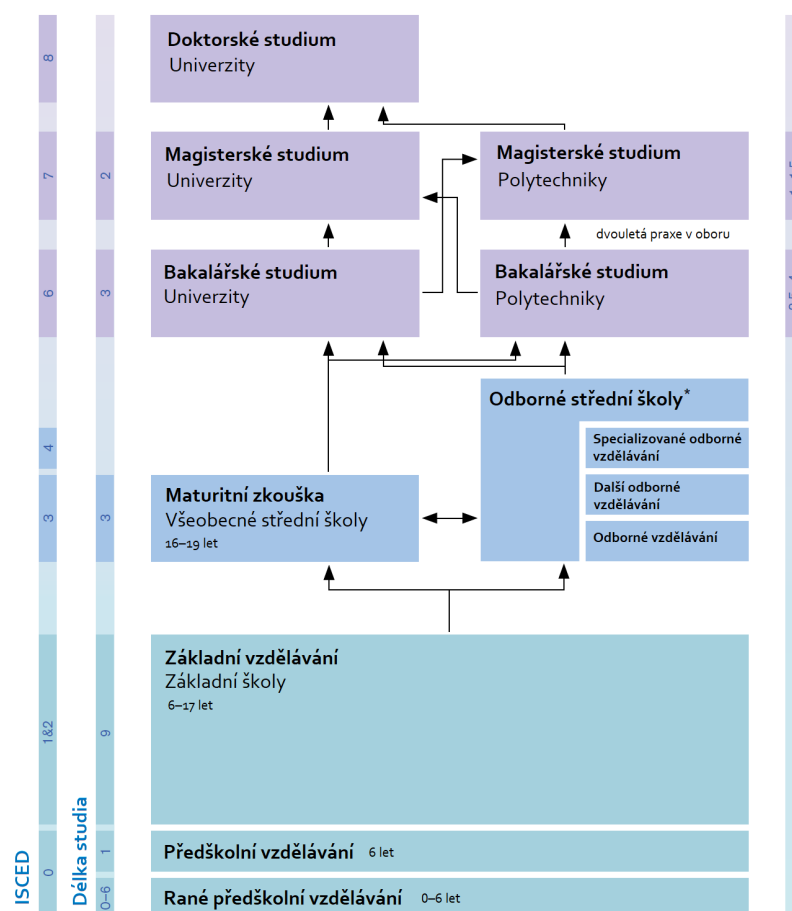
1.1 Primární a základní vzdělávání

Primární vzdělávání zajišťují mateřské školy, pro všechny děti je povinný jeden rok primárního vzdělávání před nástupem do základní školy.

Základní vzdělávání je povinné pro všechny děti od roku, kdy dosáhnou věku sedmi let, trvá standardně devět let a je ukončeno úspěšným absolvováním všech ročníků nebo uplynutím deseti let od nástupu do školy.

1.2 Sekundární vzdělávání

Po absolvování základní školy si žáci vybírají mezi dvěma typy středních škol: všeobecnými středními školami (ekvivalenty našich gymnázií) a odbornými středními školami. Studium na obou typech škol má formu modulů, ze kterých si každý student sestaví svůj vlastní studijní plán s dodržením požadovaných počtů povinných a volitelných předmětů. Studenti tak mohou kombinovat předměty z obou typů škol.

Obrázek 1: Schéma finského vzdělávacího systému. Lišta úplně vlevo označuje stupeň vzdělávání v rámci ISCED (International Standard Classification of Education), další dvě lišty udávají délku studia. Převzato z [1].

Všeobecné střední školy

Všeobecné střední školy neposkytují žádnou konkrétní kvalifikaci, ale připravují žáky na další studium. Studium zde trvá obvykle tři roky a je zakončeno státní maturitní zkouškou (Finnish matriculation examination). Po úspěšném absolvování maturitní zkoušky žáci pokračují do terciárního stupně vzdělávání.

Odborné střední školy

Odborné školy mají tři stupně, v nichž žák získává odborné kvalifikace pro výkon konkrétního povolání. Studium probíhá formou školní nebo učňovskou ve spolupráci s odbornými pracovišti, vždy však zahrnuje alespoň půl roku praxe přímo na konkrétní pozici. Žák na základě dovedností, které již má, spolu se svým učitelem sestaví vhodný studijní plán, jímž se pak studium řídí. Doba studia se proto liší, nejčastěji však první dva stupně trvají tři roky, poslední stupeň jeden rok. Studenti neskládají žádné závěrečné zkoušky, jejich dovednosti jsou testovány v průběhu studia přímo na příslušných odborných pracovištích. Po absolvování studia mohou žáci pokračovat studiem na univerzitě nebo polytechnice, studium na univerzitě tedy není podmíněno maturitní zkouškou. Navíc je studium na odborných středních školách otevřeno i dospělým, kteří se chtějí rekvalifikovat nebo si doplnit kvalifikaci.

1.3 Terciární vzdělávání

Po absolvování střední školy si mohou žáci zvolit mezi dvěma typy vysokých škol poskytujících bakalářské a magisterské studium. Opět platí, že volbou bakalářského studia na jednom typu vysoké školy si student neuzavírá cestu k magisterskému studiu na druhém typu vysoké školy.

Univerzity

Univerzity poskytují vysokoškolské vzdělání v rozličných vědních a uměleckých oborech podobně jako je tomu u nás. Studium se dělí na tříleté bakalářské a dvouleté magisterské.

Polytechniky

Naproti tomu polytechniky (Universities of Applied Science) se zaměřují na aplikované obory, studenti zde získávají praktické kvalifikace. Studium je rovněž rozděleno na bakalářské a magisterské, po bakalářském studiu je vyžadována dvoletá praxe v oboru.

2 Zkoušky zakončující středoškolské vzdělávání

Jedinou zkouškou zakončující středoškolské vzdělání je maturitní zkouška, kterou skládají studenti všeobecných středních škol. Studenti odborných středních škol skládají zkoušky v průběhu studia a praxe, tyto zkoušky se liší podle oboru a není možno o nich mluvit obecně. Proto se dále zaměřujeme pouze na maturitní zkoušku, viz [3].

2.1 Maturitní zkouška

Maturitní zkoušku skládají pouze studenti všeobecných středních škol, je první státní zkouškou, se kterou se studenti mohou v průběhu studia setkat. Jejím cílem je ověřit, zda studenti získali požadované znalosti, které předepisuje kurikulum všeobecných středních škol.

2.1.1 Trocha historie

První maturitní zkouška se ve Finsku konala v roce 1852. Od té doby až do začátku devatenáctého století byla podmínkou nutnou a postačující k přijetí na univerzitu a měla písemnou a ústní část. S přibývajícím počtem maturantů však univerzity zavedly vlastní přijímací zkoušky a maturita je tak až do dnes pouze zkouškou zakončující gymnaziální vzdělání, není dokonce ani nutnou podmínkou pro studium na univerzitě. V průběhu devadesátých let minulého století proběhly v maturitním systému změny, které se týkaly rozvolnění pravidel pro neúspěšné pokusy a možností skládat zkoušku v průběhu různých maturitních období. Pozdější úpravy se týkaly upuštění od povinné maturity z druhého úředního jazyka a transformace všeobecného předmětu, který zahrnoval přírodní a humanitní vědy, do jednotlivých samostatných předmětů.

2.1.2 Charakteristika

Finská maturitní zkouška se stejně jako u nás koná ve všech školách současně ve dvou termínech – jarním a podzimním. Koná se formou testu, od roku 2019 již digitální formou, které

centrálně připravuje státní maturitní komise (Matriculation Examination Board), zkoušky jsou tak pro studenty na všech školách stejné.

Skládá se ze čtyř povinných částí, které mohou studenti skládat najednou během jednoho období maturit nebo si jednotlivé části rozložit nejvýše do tří po sobě jdoucích maturitních období. První částí, která je povinná pro všechny, je test z mateřského jazyka, další tři části pak dle výběru studenta obsahují test z druhého národního jazyka, cizího jazyka, matematiky nebo jednoho předmětu z přírodních, nebo humanitních věd. Testy mohou mít až tři úrovně obtížnosti (basic/intermediate/advanced), přičemž alespoň jeden ze sady čtyř povinných testů musí mít nejvyšší úroveň obtížnosti (advanced). Dále si studenti mohou zvolit některé další nepovinné předměty.

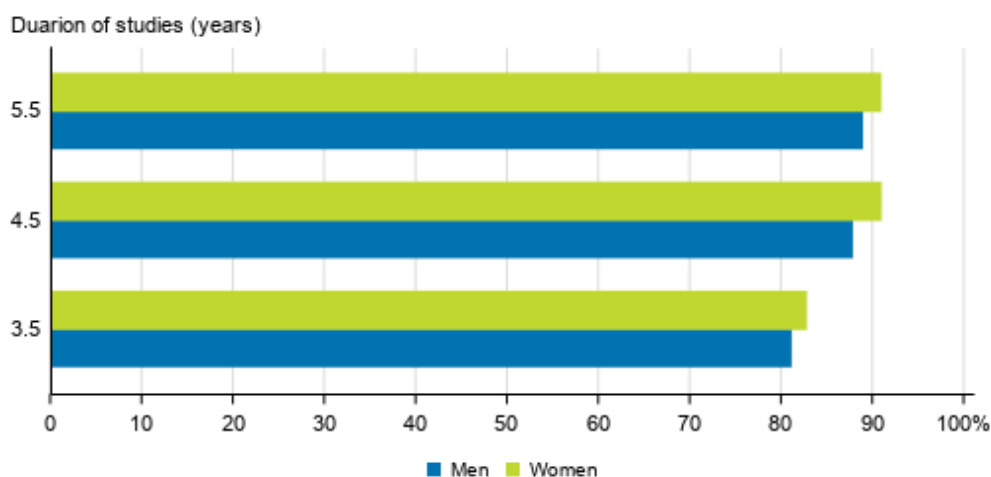
Každou úspěšně složenou část zkoušky může student opakovat nebo doplnit. Pokud test opakuje, počítá se mu do konečného výsledku lepší známka z obou pokusů. Pokud se rozhodne test doplnit, píše test vyšší úrovně obtížnosti. Pokud je u některého testu student neúspěšný, může jej dvakrát opakovat v následujících třech maturitních obdobích. Pokud není ani na třetí pokus úspěšný, musí opakovat všechny čtyři části maturitní zkoušky.

3 Statistiky

3.1 Úspěšnost dokončení střední školy

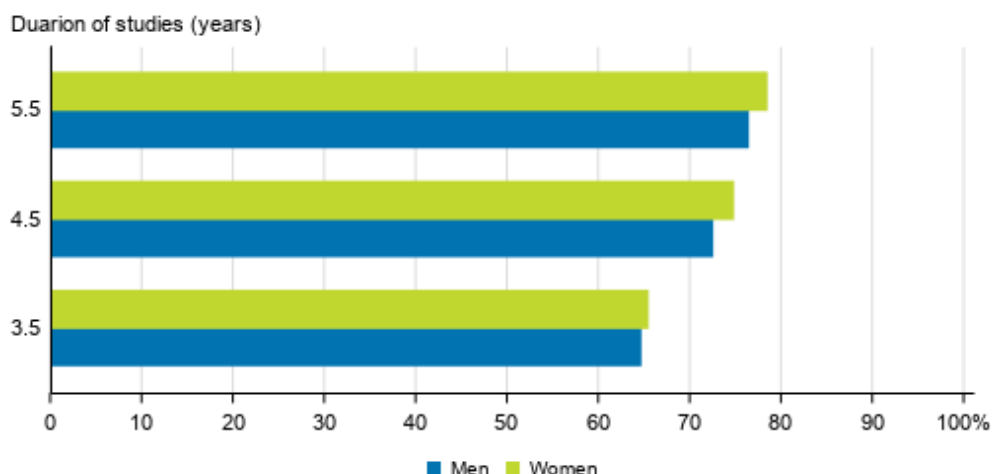
Doba dokončení střední školy se pohybuje mezi 3–5,5 lety (viz grafy 2, 3). 82 % studentů všeobecných středních škol složí maturitní zkoušku do 3,5 roku od započetí studia, asi 8 % studentů studium nedokončí nebo dokončí později než za 5,5 roku. U odborných středních škol dosáhne kvalifikace do 3,5 roku 65 % studentů, 22 % studium nedokončí nebo dokončí později než za 5,5 roku. Na obou typech středních škol dokončí děvčata studium dříve než chlapci.

Podíl studentů, kteří střední školu nedokončí od roku 2009 klesá (viz graf 4), v roce 2008 nedokončilo všeobecné školy 3 % studentů, odborné školy lehce přes 8 % studentů.

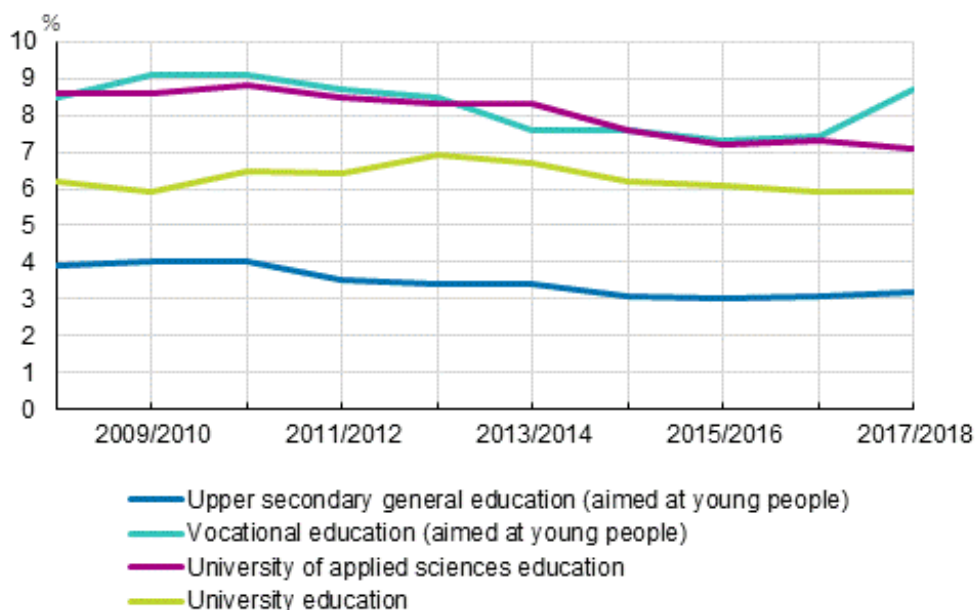

Obrázek 2: Podíl studentů, kteří úspěšně dokončili všeobecnou střední školu vzhledem k délce studia v roce 2018, zdroj [4]

Finský maturitní systém je poměrně průchodný, studenti mají možnost střední školu dokončit i po té, kdy byli u oprav některých částí maturitní zkoušky třikrát neúspěšní. Dvě

Obrázek 3: Podíl studentů, kteří úspěšně dokončili odbornou střední školu vzhledem k délce studia v roce 2018, zdroj [4]

Obrázek 4: Podíl studentů, kteří nedokončili příslušný stupeň vzdělávání v letech 2009–2018, zdroj[4]

k maturitnímu vysvědčení si tak student zavírá pouze tehdy, pokud se sám rozhodne se již dále o zkoušku nepokoušet, tato možnost mu však není upřena systémem. O této průchodnosti může svědčit poměrně nízký podíl studentů (v současnosti asi 3 %), kteří u maturitní zkoušky nebyli úspěšní.

Podíl neúspěšných maturantů ve Finsku však nelze snadno porovnat s českými výsledky, protože tuto zkoušku skládá jiný typ studentů (ve Finsku pouze gymnazisté, u nás gymnazisté i studenti ostatních středních škol), což se odráží v úrovni maturitní zkoušky. Pro ilustraci je dle [5] absolutní neúspěšnost českých gymnazistů v období 2011–2017 méně než 0,5 %, ale např. u maturantů na SOU, 18,6 %, u nástavbového studia až 29 %. Nelze však odhadnout, jestli by se úspěšnost finských maturantů při použití českých testů nezvýšila.

Střední odborné školy mají průchodnost nižší než školy všeobecné, nedokončí je asi 8 % studentů. Přímé porovnání s českými studenty opět není možné, protože se způsob zakončení střední odborné školy u nás a ve Finsku liší.

Závěr

Výhody finského vzdělávacího systému v oblasti sekundárního vzdělávání shledávám hlavně ve volnosti výběru předmětů ve formě modulů, domnívám se, že to studenty vede k větší studijní samostatnosti dříve než je tomu u nás.

Zdá se mi také velmi smysluplné, že maturitní zkouška hraje roli právě zakončení gymnaziálního vzdělání, nikoli podmínky ke studiu na vysoké škole a zakončení odborného vzdělání. Domnívám se, že pak může plnit roli srovnávací zkoušky napříč zemí a napříč gymnázii, zatímco v České republice, kde je maturitní zkouška povinná pro velkou část studentů škol negymnaziálního typu, je pouze jakousi formální zkouškou, která dle mého názoru nemá žádnou vypovídající hodnotu o úrovni školy. Díky tomu je průchodnost odborných středních škol dle mého soudu poměrně vysoká a zároveň jejich absolventi nemají uzavřenou cestu ke studiu na univerzitě nebo polytechnice.

Kladně hodnotím také systém úrovní maturitní zkoušky, ve kterém je umožněno doplnit zkoušku na vyšší úroveň. Toto širší spektrum obtížností dovoluje nastavit adekvátní laťku nejlepším studentům a zároveň vyjít vstříc těm, kteří si tolik nevěří. Zároveň však úroveň maturity není podsekávána přizpůsobováním se odborným školám, které neposkytují všeobecné, ale odborné znalosti, tudíž nemohou připravovat studenty na všeobecnou zkoušku.

Tyto úvahy mě závěrem vedou ke zvednutí otázky, jestli by česká státní matura neměla být určena právě jen gymnazistům jako je tomu ve Finsku, diskutování této otázky však není předmětem mé seminární práce.

Reference

- [1] Ministry of Education and Culture. *Finnish Education System*. <https://minedu.fi/en,02/04/2020>.
- [2] Finnish National Agency for Education. *Finnish Education in a Nutshell*. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/finnish_education_in_a_nutshell.pdf,03/04/2020.
- [3] Ylioppilastutkintolautakunta. *Matriculation Examination* . <https://www.ylioppilastutkinto.fi/en/matriculation-examination,03/04/2020>.
- [4] Statistics Finland. *Education*. https://www.stat.fi/til/kou_en.html,28/05/2020.
- [5] CERMAT. *Maturitní zkouška*. https://data.cermat.cz/files/files/Zaverecne_zpravy/Zaverecna_zprava_CZVV_MZ2018.pdf,28/05/2020